

Kőeszközök, kerámiák és fémek archeometriája

T. Biró Katalin

Magyar Nemzeti Múzeum

tbk@ace.hu

<http://www.ace.hu/curric/elte-archeometria/>

- **Csiszolt kőeszközök (régészeti bevezető)**

- **Szerszámkövek és egyéb kőzetfelhasználások (bevezető)**

Koeszkozok... 2019.03.08.

- **Csiszolt kőeszközök**

a) régészeti alapok áttekintés

b) nevezéktan

c) készítés módja

d) használat, használati nyomok

- **Szerszámkövek és egyéb kőzetfelhasználások régészeti vonatkozásai, szerszámkő típusok**

Koeszkozok... 2019.03.08.

BSC alapok: alapok:

III. 8. előző órán

Koeszkozok... 2019.03.08.

Közetek felhasználása a régészeti korokban

idő	pattintott kő	tűzkő	puskaköve	csiszolt kő	egyéb eszköz	építőkö	ékszer
0 BP/2000 AD		—	—		—	—	—
1000 BP/1000 AD		—			—	—	—
2000 BP/0 AD	—	—		—	—	—	—
5000 BP/3000 AD	—			—	—	—	—
10000 BP/8000 BC	—			—	—	—	—
100000 BP/ BC	—				—	—	—
1000000 BP/ BC	—				—	—	—

Csiszolt kőeszközök 1.

Csiszolt kőeszközök vizsgálata

Régészet

- tipológia

- technológia

- funkció vizsgálatok

Néprajz

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

kaptafa alakú balta

Bakonyháza

Koeszkozok... 2019.03.08.

<http://img.scoop.co.nz/stories/images/0711/6f54694defcbca4e890f.jpeg>

Koeszkozok... 2019.03.08.

<http://img.scoop.co.nz/stories/images/0711/6a0c82891e09c31fb652.jpeg>

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

Deposit of polished stone axes discovered at Arzon (Morbihan), Cliché Musée des Antiquités Nationales, Saint-Germain-en-Laye (Loïc Hamon).

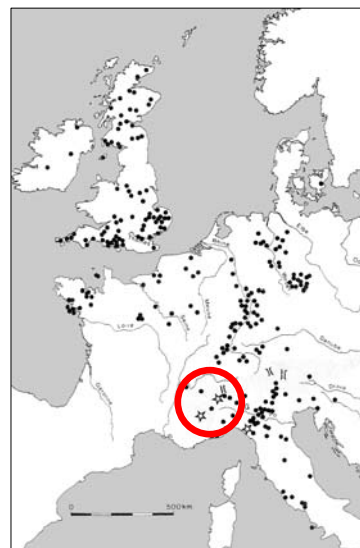

<http://www.culture.gouv.fr/culture/arcnat/harsova/img/euro01.jpg>

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

JADE2

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

2. ábra: A Magyarországon előkerült három nagynyomású metamorfítból készült kőeszköz lelőhelye

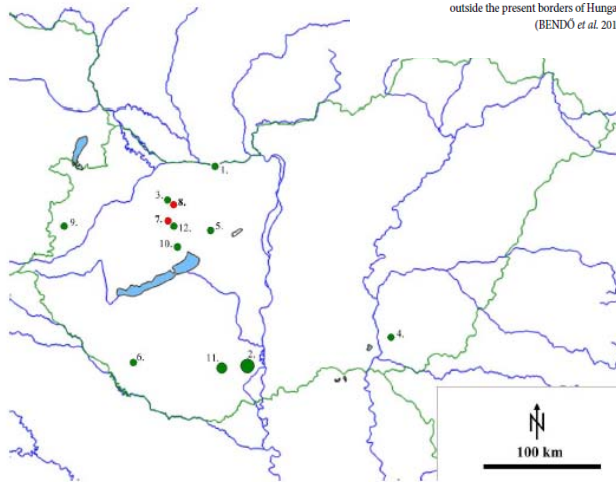

3. ábra: A három kőeszköz makroszkópos fényképe. 3a: Almászeszmély 300/1876.247. Itsz., Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona; 3b; Bakonyféterd 300/1876.264. Itsz., Magyar Nemzeti Múzeum tulajdona; 3c: Mihály 55.1276 Itsz., Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém tulajdona.)

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

Fig. 3. Map of the HP-LT metaophiolite axes located so far in Hungary
 Key: 1. Almászeszmély, 2. Alsónyék (6 pieces), 3. Bakonyféterd, 4. Gorzsa,
 5. Iszkaszentgyörgy, 6. Lábod, 7. Porva, 8. Sikátor, 9. Szombathely, 10. Veszprém ?,
 11. Zengővárkony (3 pieces), 12. Zirc. The axes presented here are highlighted in bold.
 (Further jadeite axes were located in the collection of the Hungarian National Museum from territories
 outside the present borders of Hungary, all of them from Slovakia
 (BENDÓ *et al.* 2015 fig. 1.)).

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

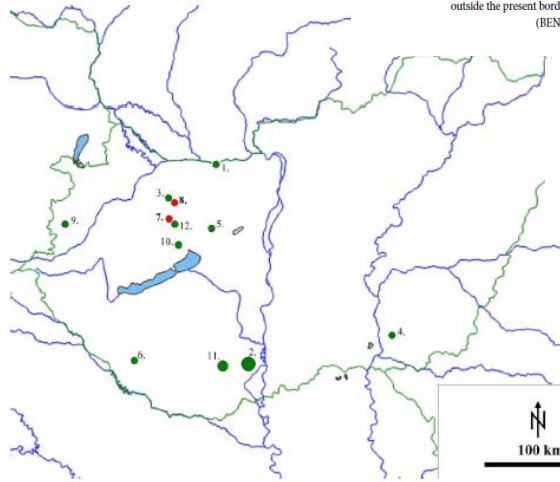

Fig. 3. Map of the HP-LT metaophiolite axes located so far in Hungary
 Key: 1. Almásneszmély, 2. Alsónyék (6 pieces), 3. Bakompéteri, 4. Górsza,
 5. Iszka-szentgyörgy, 6. Lábod, 7. Porva, 8. Sikátor, 9. Szombathely, 10. Veszprém ?,
 11. Zengővárkony (3 pieces), 12. Zirc. The axes presented here are highlighted in bold.
 (Further jadeite axes were located in the collection of the Hungarian National Museum from territories
 outside the present borders of Hungary, all of them from Slovakia
 (BENDŐ *et al.* 2015 fig. 1.)).

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

szalukapa

<http://library.thinkquest.org/05aug/01780/essential/mechanical-inventions/images/6,000-year-old-stone-axe.jpg>

nyéllukas balta

balta

http://www.kermen.ru/IMG/15_03.jpg

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

Aszód-Papi földek

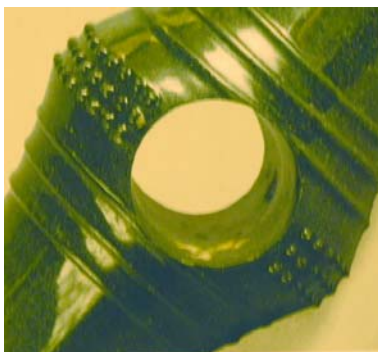

Alattyan

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

Trója L kincs - díszbalták

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőszközők 1.

Kisújánya
Zengővárkony

Koeszkozok... 2019.03.08.

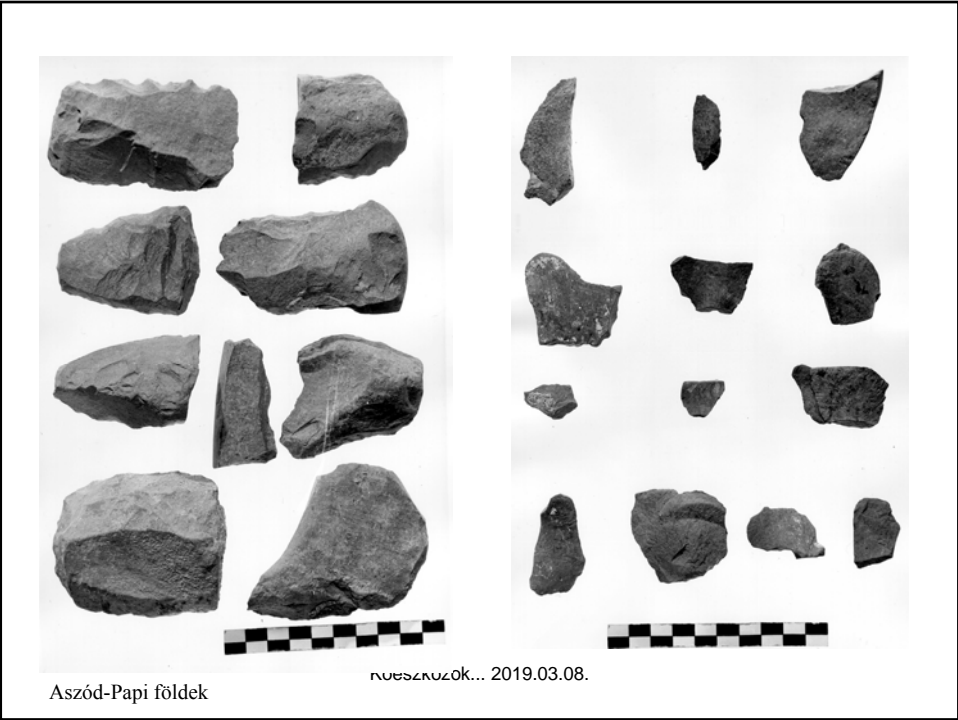
Csiszolt kőszközők 1.

Aszód-Papi földek

Koeszkozok... 2019.03.08.

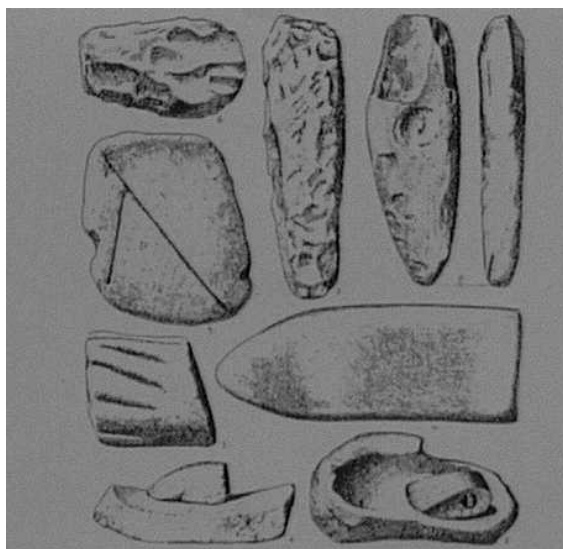
Csiszolt kőeszközök 1.

Aszód-Papi földek

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

Bányahelyek (főként Európa É-i része)

<http://www.primtech.net/flint/poland.html>

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

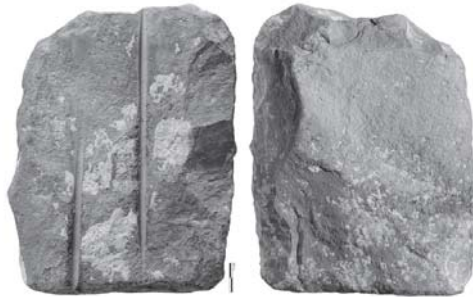
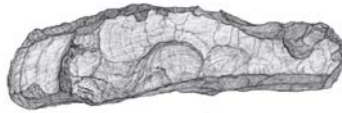
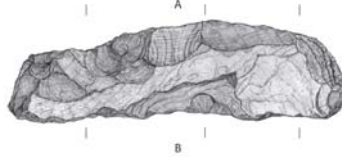

Fig. 5. Photos of the metabasaltic slab (no. 40 9780.583.1.1) (Photo: T. Takács)

Antoni Judit (2012) “Metamorphosis of the rock”. tool preforms at Veszprém-Kádárta, Acta Archaeologica Scientiarum Hungaricae Budapest 2012 63 5-4

Koeszkozok... 2019.0

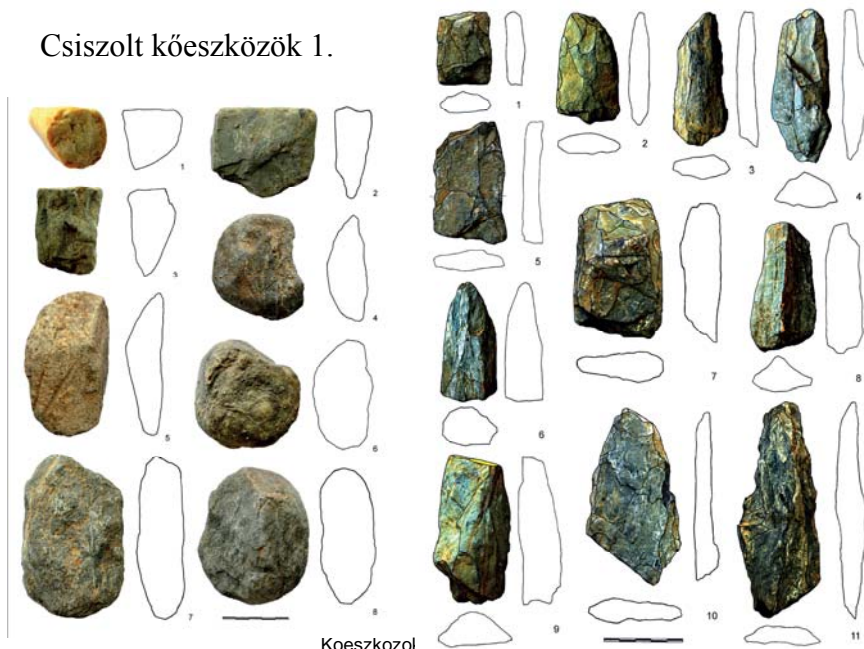
Csiszolt kőszközök 1.

Bartík et al. 2015

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőszközök 1.

Koeszkozol

Bartík et al. 2015

Sziklától a kőbaltáig... erdőtől a sivatagig (vándor-kiállítás,
Szekszárd- Százhalombatta-Szombathely-Veszprém-Kaposvár)

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

Irodalom

ANTONI--HORVÁTH 2003 Antoni Judit--Horváth Tünde Bronzkori kézművestechnikák. Kő-és csonteszközök. / Bronze Age handicraft techniques. Stone and bone tools. Kísérleti oktató CD és munkafüzet - Százhalombatta MATRICA Múzeum 2003

BIRÓ 1992 T. Biró Katalin Adatok a korai baltakészítés technológiájához / Data on the technology of early axe production ActaMusPap Acta Musei Papensis / Pápai Múzeumi Értesítő Pápa Rómer Flóris-Esterházy Károly Alapítvány 1992 3 - 4 33-79

ORAVECZ--JÓZSA 2005 Oravecz Hargita-- Józsa Sándor A Magyar Nemzeti Múzeum újkőkori és rézkori csiszolt kőeszközeinek régészeti és közzettani vizsgálata / Archaeological and petrographic investigation of polished stone tools ... AMűhely Archeometriai Műhely / Archaeometry Workshop Budapest Magyar Nemzeti Múzeum 2005 2 / 1 23-47

ZALAI-GAÁL 2001 Zalai-Gaál, István Typologie und Chronologie des lengyelzeitlichen geschliffenen Steingeratbestandes im südlichen Transdanubien anhand der Merkmalanalyse. In: Regénye ed., Sites and stones: Lengyel culture in western Hungary and beyond In: Regénye ed. 2001 Regénye, J. ed., Sites and stones: Lengyel culture in western Hungary and beyond. A review of the current research. Lengyel'99 and IGCP-442 Conference, Veszprém 1999 Veszprém 2001 81-87

Koeszkozok... 2019.03.08.

Csiszolt kőeszközök 1.

Antoni Judit (2012) Útmutató a csiszolt kőeszközök világához.
Újkőkori eszközkészítés és használat a Lengyel kultúra eszközanyaga
és technológiai párhuzamai Óceániából MNM-NÖK Budapest-
Szombathely1-84

Antoni Judit (2012) “Metamorphosis of the rock”. Depot find of stone
tool preforms at Veszprém-Kádárta, Acta Archaeologica Academiae
Scientiarum Hungaricae Budapest 2012 63 5-42

Bartik et al. (2015), Primary workshop utilizing amphibole-bearing
metabasic rock near Želešice,
Přehled výzkumů 56/1 31-57

Koeszkozok... 2019.03.08.

Szerszámkövek

Szerszámkövek és egyéb kőzetfelhasználások
Szerszámkő típusok
Szerszámkövek archeometriai vizsgálata
Márványok felhasználása, azonosítási lehetőségei
(Miss Marble adatbázis)
Kőeszköz nyersanyag adatbázisok – Schafarzik,
Historic quarries stb
Kőeszköz nyersanyagok felkutatásának módszerei,
módszertani sajátosságai

Koeszkozok... 2019.03.08.

Program and topics = GK00N...

https://converia.uni-mainz.de/frontend/index.php?folder_id=259

Host Visited Bevezetés Friss hírek Amd64 and De5.53 - ... amx lista ACE Szerver User login | IOC-2

JGU
HANNES GUTENBERG
UNIVERSITÄT MAINZ

Ground Stone Artifacts and Society

AGSTR MAINZ 2017
Association for Ground Stone Tools Research

An international conference on quarrying, production, function and exchange of ground stone artifacts

Home The conference is **open to all topics regarding the relation between ground stone artifacts and society.**

Conference venue These topics include the social contexts of ground stone artifacts in different regions and cultures from prehistoric to historic times; quarries, quarrying technologies and quarrying tools; production techniques; micro/macro-wear and residue analyses, as well as other functional studies; trade and exchange systems and mechanisms; studies of bedrock features; ethnography of ground stone use, quern and millstone studies...

Accommodation

Transportation

Presentations Contributions are welcome addressing geochemical-mineralogical methods for raw material characterization, the creation of data backgrounds for provenance analyses, data treatment and evaluation (e.g. statistic approaches, GIS evaluations etc.).

Program and Topics

Abstract book

Proceedings **CONFERENCE PROGRAM**

Scientific committee [Download program as pdf](#)

Circulars **Monday, 11 September 2017**

Contact **19:00** Get-Together-Evening (Place to be announced!)

Sponsors **Tuesday, 12 September 2017**

Terms and Conditions

Legal Notice

Szerszámnevek HU/EN

Axe – balta, fejsze
 Adze – fejsze, szekerce
 Blade – penge
 Broad axe – bárd
 Butt – balta foka
 Chisel – véső
 Hatchet - bárd
 Perforated axe – nyéllyukas balta
 Plane – gyalu
 Shoe last axe – kaptafa alakú balta

Koeszkozok... 2019.03.08.

Szerszámnevek HU/EN

Burnisher – csiszolókö
Debitage – megmunkálási hulladék
Grindstone - őrlőkő
Grinding slabs/quern – őrlőlap, őrlőkő
Grinding stone – őrlőkő
Grooved stones – vágatos kő (csiszoló)
Hammerstone – kalapács
Handstone – simítókö
Millstone – malomkö
Mortar – mozsár
Multiple tools – többfunkciós eszköz
Pestle – mozsártörő
Polisher – polírozó, fényező, (finomcsiszoló)
Polishing pebbles – polírozó (fényező) kavics
Pounder – zúzó, mozsártörő (kalapács?)
Powderer – porító
Sharpening stone – fenőkő
Stone vessel - kőedény
Whetstone – fenőkő

Koeszkozok... 2019.03.08.

Szerszámkövek

Kevésbé ismert, gyengén kutatott terület

- „manuport”
- település és környezete
- háztartás
- csiszolókövek, őrlőkövek
- öntőformák

Koeszkozok... 2019.03.08.

- „manuport”

The Makapansgat jasperite cobble, <3 million years, South Africa.

© R. G. Bednarik 5 cm

Koeszkozok... 2019.03.08.

- „manuport”

Pebbles with names and dates of births of Holocaust victims from Pilsen, Czech Republic - in memoriam Rudolf & Marie GRAB

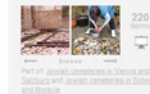
Pebbles depict all the holocaust victims from Pilsen and surrounding areas.

Hanus Grab kindly sent me the photograph - Rudolf Grab and Marie Grabova are his grandparents.

uploaded on February 14, 2008
by @SAMM01942

alexandra42's photoalbum

Holocaust memorials - public and private (Set)

Part of Jewish cemeteries in Ukraine and Slovakia and Jewish cemeteries in Slovakia and Ukraine

Tags

- Pilsen
- Pilsen
- holocaust
- memorial
- holocaust memorial
- Czech Republic
- Czech
- Jewish
- Judisch
- genealogy

Additional information

Koeszkozok... 2019.03.08.

- „manuport“

Koeszkozok... 2019.03.08.

- „manuport“

Koeszkozok... 2019.03.08.

kultuszhelyek

főzőkövek

close-up view of cook stone made of tuff, site 41LK67 at Choke Canyon. UTSA-CAR Archives.

<http://www.texasbeyonhistory.net/st-plains/nature/images/cookstone%20.html>

Koeszkozok... 2019.03.08.

főzőkövek

Kup-Egyes, XI. szelvény kemence gödör és főzőkövek
DDK felől

Koeszkozok... 2019.03.08.

Balatonszemes, nagy méretű őrlőkő. Korai-középső neolitikum

Koeszkozok... 2019.03.08.

Balatonszemes, nagy méretű őrlőkő. Korasi-középső neolitikum

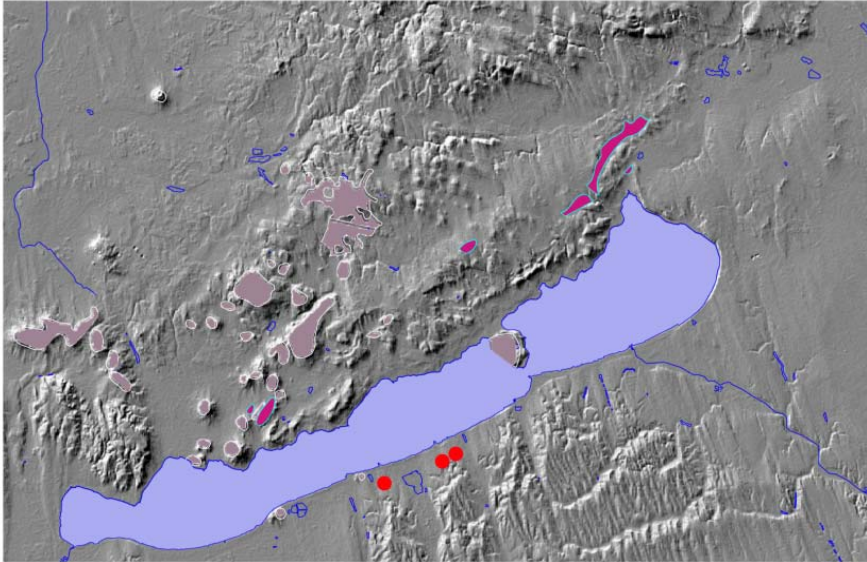
Koeszkozok... 2019.03.08.

Őrlőkő készítő műhely, töredékek. Balatonboglár, későbronzkor

Koeszkozok... 2019.03.08.

Bazalt, vörös homokkő és őrlőköves lelőhelyek

Koeszkozok... 2019.03.08.

Vízi járművek modelljei

Koeszkozok... 2019.03.08.

Őrlőkő bányahely

Domoszló-Pipis: őrlőkő és malomkő készítő műhely

Őrlőkő bányahely

Domoszló

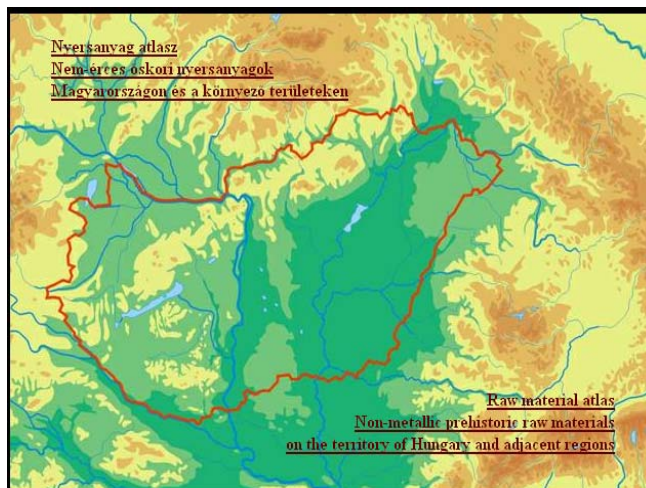

Öntőformák

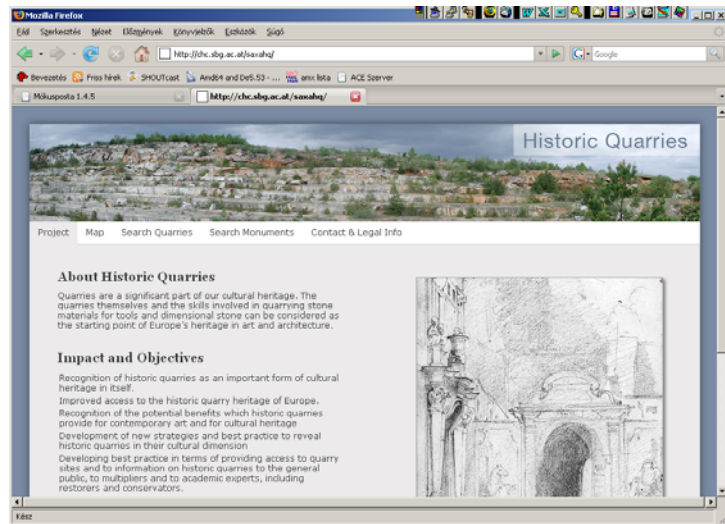

Koeszkozok... 2019.03.08.

<http://www.ace.hu/atlas/>

<http://www.historic-quarries.org/>

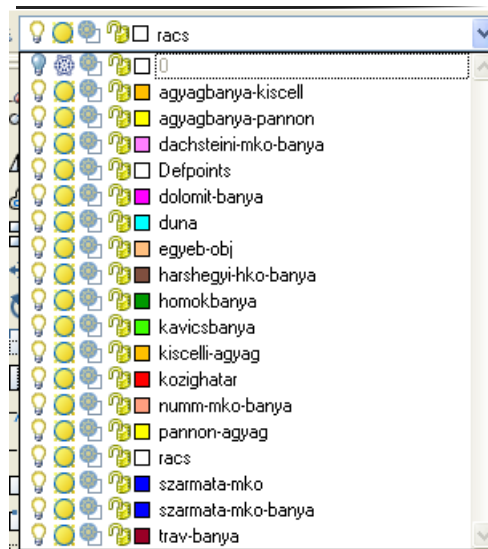

Budapesti kőbányák

Fehérvári út, DVK

Budapesti kőbányák

Koeszkozok... 2019.03.08.

Travertin mészkő

Travertin mészkő

Koeszkozok... 2019.03.08.

Travertin mészkő

Későbronzkor, Békásmegyér

Koeszkozok... 2019.03.08.

Travertin mészkő

Koeszkozok... 2019.03.08.

Travertin mészkő

Travertin mészkő

Travertin mészkő

Koeszkozok... 2019.03.08.

Travertin mészkő

Koeszkozok... 2019.03.08.

Közetek felhasználása a régészeti korokban

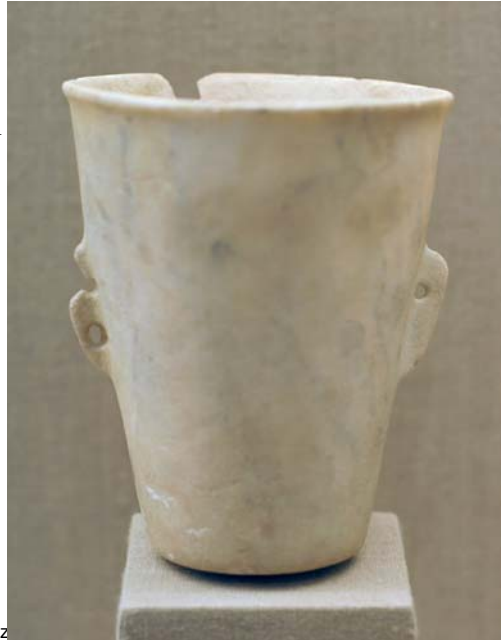

Koeszkozok... 2019.03.08.

Márvány vizsgálatok

Külön terület - ASMOSIA

presztizstárgyak

<http://www.eidola.eu/images?explain=title&filter=Letter&page=3&letter=M>

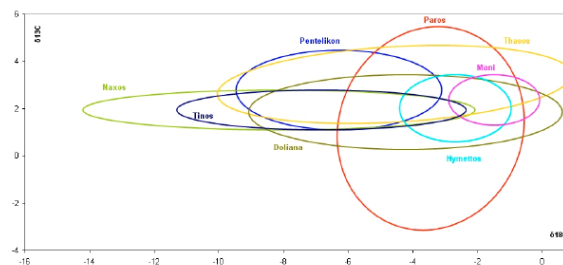
Koesz

Márvány vizsgálatok

Archeometriai Műhely 2009/4. szám

Zöldföldi Judit

Fehér márványok sikeres eredetmeghatározásának feltételei (avagy a sikertelen eredetmeghatározás okai) / Conditions for successful provenance studies of white marbles 37-52

7. ábra: A görög bányákból származó márványok stabilizotóp-összetétele (‰-ban kifejezve, a PDB sztenderdhez viszonyítva; Cramer 2004, Attanasio 2006 és Zöldföldi 2008b alapján).

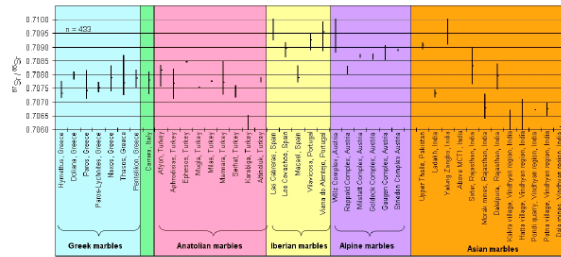
Koeszkozok... 2019.03.08.

Márvány vizsgálatok

Archeometriai Műhely 2009/4. szám

Zöldföldi Judit

Fehér márványok sikeres eredetmeghatározásának feltételei (avagy a sikertelen eredetmeghatározás okai) / Conditions for successful provenance studies of white marbles 37-52

11. ábra: Összefoglaló diagram az archeometriai és geológiai irodalomból származó $^{87}\text{Sr}/^{86}\text{Sr}$ izotóparányokról (Kumar et al. 2002, Morbidelli et al. 2002, Pentia et al. 2003, Zöldföldi & Satir 2003, Brilli et al. 2005, Schuster et al. 2005, Liu et al. 2006, Zöldföldi et al. 2008b és publikálatlan adatok alapján).

Koeshozok... 2019.03.08.